

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Факультет цивільного захисту
Кафедра управління у сфері цивільного захисту

Кирило ПАСИНЧУК

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ
з навчальної дисципліни
«ДОСЛІДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

для підготовки здобувачів ОР «бакалавр»
спеціальності 263 «Цивільна безпека»
(освітньо-професійна програма – цивільний захист)

Упорядники: - кандидат педагогічних наук Кирило ПАСИНЧУК
Рецензент: Заступник начальника Управління ДСНС України у Черкаській області Олександр ЄВПАК.

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з навчальної дисципліни «Дослідження надзвичайних ситуацій» для підготовки здобувачів ОР «бакалавр» спеціальності 263 «Цивільна безпека» (освітньо-професійна програма – цивільний захист) / Упор.: Кирило ПАСИНЧУК. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2024. – 14 с.

Розглянуто та рекомендовано на засіданні кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України.

Протокол від «26» серпня 2024 р. № 1.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Загальні методичні вказівки	6
2. Завдання для виконання контрольної роботи	8
3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	12
Список рекомендованої літератури	14

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Дослідження надзвичайних ситуацій» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека», є базовим предметом, що має на меті:

- набуття здобувачами вищої освіти знань та практичних навичок, що необхідні для розв'язання задач, пов'язаних із встановленням причин виникнення надзвичайних ситуацій, в тому числі в умовах воєнного стану, здатність аналізувати закономірності виникнення НС та виявляти ознаки осередку пожежі, особливості виникнення та розвитку.
- формування достатнього рівня знань та умінь з питань дослідження НС, прогнозування їх виникнення та розвитку, оцінювання ефективності системи забезпечення пожежної та техногенної безпеки відповідного рівня, ризиків виникнення НС (пожеж) і їх наслідків; здатність оцінювати стан системи забезпечення техногенної безпеки відповідного рівня та економічну ефективність інженерно-технічних заходів у вказаній сфері;
- підготовка висококваліфікованих фахівців, які можуть самостійно і нормативно-обґрунтовано вирішувати завдання державного нагляду (контролю) за додержанням та виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки;
- вивчення законодавчої бази України у сферах діяльності ДСНС України, в яких здійснюються функції дослідження НС;
- формування навичок творчого мислення та здатності до професійного саморозвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- стратегії державної політики нормативно-технічного регулювання у сфері цивільного захисту в умовах воєнного стану;
- законодавчої бази України у сферах діяльності ДСНС України, в яких здійснюється функція дослідження НС (пожеж);
- організації роботи дослідно-випробувальної лабораторії територіального органу Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- порядку обліку НС (пожеж) та їх наслідків структурними підрозділами територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- комплексу основних заходів і методів, які необхідно проводити з метою встановлення причин пожеж та шляхів їх розповсюдження, а також обставин та умов, що сприяли їх виникненню;
- порядку дій співробітників ДСНС України під час проведення огляду місця НС (пожежі) та розслідування подій пов'язаних з пожежами;
- методики дослідження пожеж та особливості пожежно-технічної експертизи;
- технічного забезпечення для дослідження пожеж та методики його застосування;

уміння:

- аргументовано використовувати положення нормативно-правової бази з

питань дослідження НС (пожеж) у своїй діяльності;

- визначати повноваження ДСНС України щодо дослідження НС, порядку обліку НС (пожеж) та їх наслідків;
- визначати проблеми нормативно-правового регулювання у сфері дослідження НС в умовах воєнного стану, а також шляхи їх вирішення;
- самостійно й систематично вивчати основні положення чинних законів та нормативно-правових актів у сфері дослідження НС;
- правильно застосовувати норми законодавчих та нормативних актів у професійній діяльності;
- приймати вірне управлінське рішення при виявленні порушень вимог пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту;
  - проводити дії з встановлення причин пожежі в період її гасіння та після ліквідації;
  - аналізувати фізичні закономірності формування та виявляти ознаки осередку пожежі, особливості виникнення та розвитку, що є характерними для різних видів об'єктів;
  - висувати та аналізувати версії причин виникнення та розвитку пожеж;
- складати документи за напрямом дослідження НС (пожеж);
- формувати, підтримувати та розвивати професійно-важливі управлінські якості: індивідуальний стиль спілкування; потреби та вміння саморозвитку, творчого мислення; вміння раціональної навчальної діяльності.

комунікацію:

- взаємодії в колективі з метою виконання завдань;
- продукування деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема в професійній діяльності;
- вільного спілкування з питань, що стосуються вивчення навчальної дисципліни, з колегами;
- використання академічної української мови у професійній діяльності;
- використання технічних термінів, передбачених вимогами чинного законодавства щодо дослідження НС (пожеж).

відповідальність та автономію:

- робота та/або навчання під керівництвом або наглядом з певною самостійністю;
- адаптація своєї поведінки до зовнішніх обставин під час виконання завдань або розв'язання проблем;
- здатність до подальшого навчання з елементами автономії;
- демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності;
- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

Мета конкретизується у завданнях, які виокремлено відповідно до логіки формування компонентів творчого мислення та реальної логіки навчальної діяльності здобувачів вищої освіти у цілі навчання.

Цілі спрямовані на	
1). формування <i>творчого мислення</i> :	2). <i>реальну логіку навчальної діяльності</i> курсантів:
1.1. розвиток комунікативних вмінь	2.1.засвоєння навчального матеріалу на рівні <i>ознайомлення</i>
1.2. формування індивідуального стилю спілкування	
1.3. виховання якостей творчої особистості	2.2.засвоєння навчального матеріалу на рівні <i>репродуктивних знань</i>
1.4. розвиток рефлексивного мислення	
1.5. формування потреб та вмінь саморозвитку творчого мислення	2.3.засвоєння навчального матеріалу на рівні <i>творчого використання</i>
1.6. формування вмінь раціональної навчальної діяльності	
1.7. оволодіння предметним та міжпредметним навчальним змістом	2.4.засвоєння навчального матеріалу на рівні <i>комплексного використання</i>
1.8.розвиток пізнавальної активності	

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Навчальним планом Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України з дисципліни «Дослідження надзвичайних ситуацій» для студентів заочної форми навчання передбачено виконання письмової контрольної роботи.

Здобувач при необхідності може звернутися за усною або письмовою консультацією до викладача.

Робота повинна бути виконана письмово в зошиті або надрукована на аркушах формату А4 шрифтом Times New Roman, розмір 14, інтервал – 1,5 (поля: верхнє та нижнє 2 см, ліве 2,5 см, праве 1,5 см) та вкладена в папку для файлів.

Контрольна робота оформляється в зошиті не менше 10 аркушів, або не менше 8 друкованих аркушів. На обкладинці необхідно вказати назву дисципліни, номер залікової книжки, назву навчального закладу, посаду звання, прізвище, ім'я та по батькові, адресу, місце роботи.

Під час виконання роботи потрібно спочатку записати питання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретні, написані чорнилами одного кольору, державною мовою, акуратно оформлені.

При відповіді на теоретичне завдання – обов'язково робити посилання на нормативно-правові акти України.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, підібрати і опрацювати нормативні акти, передивитися записи, зроблені на лекціях.

На кожній сторінці слід залишати поля шириною 30 – 35 мм для зауважень рецензента. В кінці роботи потрібно вказати перелік літератури, поставити дату і підпис. Виконана робота направляється в інститут на перевірку в строк, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт.

Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійності виконання та вміння використовувати теоретичні знання на практиці.

Рівень знань здобувачів за підсумками виконання контрольних робіт оцінюється з огляду на наступні критерії:

1. Повнота та правильність виконання завдання – основний критерій.
2. Здатність здобувача:
  - диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
  - аналізувати зміст правових актів, які нормують роботу державного нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки;
  - користуватися законами та нормативно-правовими актами.

Оцінка за виконання контрольної роботи виставляється за двохбальною шкалою: «зараховано», «не зараховано».

Контрольна робота, що виконана не за своїм варіантом, в якій розкриті не всі питання, або не в повному обсязі, не має списку використаної літератури – **не зараховується**.

Здобувачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

Контрольна робота складається з теоретичного завдання. Воно складається із трьох питань. Обов'язковими вимогами до теоретичного завдання є:

- висвітлення питання;
- посилання (при запозичені тексту);
- список використаної літератури.

Контрольна робота передається методисту відділу заочного навчання.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант завдання визначається по двох останніх цифрах номера залікової книжки. Наприклад, якщо номер залікової книжки 312, то номер варіанту завдання буде 12. За таблицею 1 визначаємо номер завдання теоретичних питань: 7.

Таблиця 1

		Остання цифра номера залікової книжки									
Передостання цифра номера залікової книжки		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	0	1	5	6	10	11	15	1	5	6	10
	1	2	4	7	9	12	14	2	4	7	9
	2	3	3	8	8	13	13	3	3	8	8
	3	4	2	9	7	14	12	4	2	9	7
	4	5	1	10	6	15	11	5	1	10	6
	5	6	15	11	5	1	10	6	15	11	5
	6	7	14	12	4	2	9	7	14	12	4
	7	8	13	13	3	3	8	8	13	13	3
	8	9	12	14	2	4	7	9	12	14	2
	9	10	11	15	1	5	6	10	11	15	1

Завдання 1

1. Поняття, завдання та принципи процесу дослідження НС (пожеж).
2. Види пожежно-технічної експертизи. Підстави та порядок її призначення.
3. Порядок дій державного інспектора на місці пожежі.

Завдання 2

1. Суб'єкти процесу дослідження пожеж.
2. Питання які вирішує пожежно-технічна експертиза.
3. Склад та завдання слідчо-оперативної групи.

Завдання 3

1. Правовий статус спеціаліста за Кримінальним процесуальним кодексом України.
2. Порядок призначення експертизи. Етапи проведення експертизи. Особливості структури технічного висновку про пожежу.
3. Інструментальні методи визначення осередків пожеж.

Завдання 4

1. Основні завдання інспектора ДСНС України на місці пожежі.
2. Взаємодія Національної поліції України з ДСНС України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами.
3. Мета та правові підстави проведення перевірок за фактами пожеж.

Завдання 5

1. Поняття, система, структура, види слідчих дій. Загальні вимоги до їх проведення.
2. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами і злочинним порушенням правил пожежної безпеки.
3. Що дозволяє встановити статистичний аналіз пожеж?

Завдання 6

1. Участь спеціаліста при проведенні різноманітних слідчих дій.
2. Роль та значення криміналістики у правильному прийнятті рішень по справам про пожежі.
3. Для чого призначена Картка обліку пожежі? Мета складання, нормативний документ.

Завдання 7

1. Огляд місця пожежі як процесуальна слідча дія: мета, завдання.
2. Розгляд можливих версій виникнення пожежі, їх уточнення, перевірка та обґрунтування.
3. Мета та правові підстави проведення аналізу пожеж.

Завдання 8

1. Етапи та методика проведення огляду місця пожежі.
2. Виникнення горіння від теплових проявів розряду атмосферної електрики.
3. Акт про пожежу. Терміни та порядок його складання. Нормативний документ.

Завдання 9

1. Розгляд можливих версій виникнення пожеж, їх уточнення, перевірка та обґрунтування.
2. Виникнення горіння в результаті розігріву тіл від тертя.
3. Контроль за веденням обліку пожеж.

Завдання 10

1. Визначення терміна «джерело запалювання» та його використання в експертно-слідчій практиці у справах про пожежі.
2. Виникнення горіння від теплових проявів іскор різного походження.
3. Облік прямих та побічних збитків від пожежі.

Завдання 11

1. Поняття та ознаки осередкового конусу.
2. Класифікація та кваліфікація злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж і злочинним порушенням правил пожежної безпеки.
3. Пожежі та загоряння, що не підлягають обліку.

Завдання 12

1. Складання протоколу огляду місця пожежі.
2. Розподіл злочинів пов'язаних з пожежами за об'єктами посягання та їх кваліфікація.
3. Порядок та форма звітності про пожежу. Нормативний документ.

Завдання 13

1. Особи, що приймають участь під час проведення оглядів, їх процесуальні права та обов'язки. Протокол огляду місця події.
2. Встановлення причин виникнення пожеж.
3. Мета та підстави проведення обліку пожеж.

Завдання 14

1. Акт про пожежу. Порядок складання акту про пожежу.
2. Повноваження співробітників ДСНС України при участі у зборі фактичних даних за фактами пожеж.
3. Методи вчинення підпалів. Мотиви вчинення підпалів.

Завдання 15

1. Факультативні способи фіксації результатів огляду місця пожежі.
2. Поняття та класифікація доказів. Поняття джерел доказів. Місце доказів та їх вплив на прийняття вірного рішення.
3. Засоби та предмети, за допомогою яких здійснюються підпали.

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. Кримінально-процесуальні та криміналістичні основи дослідження надзвичайних ситуацій (пожеж) в умовах воєнного стану.

Тема 1.1. Загальне поняття дослідження надзвичайних ситуацій (пожеж). Основні поняття з'ясування причини НС (пожежі).

Тема 1.2. Місце виникнення НС (пожежі) з точки зору кримінального процесу.

Тема 1.3. Порядок спільних дій ДСНС, Національної поліції України та експертної служби на місці виникнення НС (пожежі).

Тема 1.4. Першочергові слідчі дії при проведенні розслідування причин виникнення НС та участь в них спеціаліста.

Тема 1.5. Методика та організація проведення огляду місця НС (пожежі).

МОДУЛЬ 2. Клас експертиз матеріалів, речовин і виробів у справах про пожежі. Розгляд можливих версій виникнення НС (пожеж), їх уточнення та обґрунтування.

Тема 2.1. Виникнення, розвиток та формування ознак горіння.

Тема 2.2. Ознаки осередку в місці виникнення пожежі та способи їх фіксації.

Тема 2.3. Розгляд можливих версій виникнення пожеж. Осередковий конус.

Тема 2.4. Інструментальні методи визначення осередків пожеж.

Тема 2.5. Призначення, проведення та оформлення результатів пожежно-технічної експертизи.

Тема 2.6. Аналіз зовнішніх (візуальних) ознак застосування легкозаймистих і горючих рідин на місці (об'єкті) пожежі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова література

1. Розслідування та судові експертизи пожеж: Довідково-методичний посібник. – Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2007. 360 с.:іл.
2. Дослідження пожеж з ознаками підпалу: Монографія. – Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2007. – 72 с.
3. Дослідження пожеж: навчальний посібник / Сергій ВОВК, Андрій ХАРЧУК, Андрій СУХАЙ, Юрій ШЕЛЮХ – Львів: ЛДУ БЖД, 2022. – 528 с.
4. Шелюх Ю.Є., Половко А.П., Харчук А.П. Практичний посібник з питань дослідження пожеж. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. 2012. 260 с.
5. Матіюк О.О., Сова С.А., Тимчук Р.Б. Виявлення та аналіз зовнішніх (візуальних) ознак застосування легкозаймистих і горючих рідин на місці (об'єкті) пожежі: інформаційний лист. Київ: НДКЦ МВС України, 2021. 48 с.
6. Липовий І.В., Павленко Б.М., Світайло С.М. Інформаційний лист щодо пожежонебезпечних властивостей різноманітних марок сигарет та можливості виникнення горіння різноманітних матеріалів від них. Харків:ДВЛ ДСНС України, 2011.
7. Мантров Е.В., Жоров А.Г. Встановлення причини виникнення пожежі від тепла сфокусованих сонячних променів: метод. реком. ДНДЕКЦ МВС України, Київ, 2015. 27 с.
8. Гнатюк В. М. Пожежна небезпека електричних освітлювальних приладів: методичний посібник. Рівне: ДВЛ ДСНС України, 2016. 35 с.
9. Семочко Г. Ю. Комплексне дослідження пожеж. Видавництво національного університету «Львівська політехніка».Львів, 2001.
10. Криштальський Б.П. Практичні посібник з питань дізнання у справах про злочини, пов'язані з пожежами та порушеннями вимог пожежної безпеки. Львів, 2007.
- 11.ГСУ МВС України «Методичні рекомендації щодо розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами і умисними підпалами» – Київ-2002.
- 12.УкрНДіПБ. Методи дослідження пожеж. Методичні рекомендації щодо розкриття та розслідування злочинів пов'язаних з пожежами і умисними підпалами» Київ, 2002.

Основні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Голос Укравни. 2012. 19 травня. С. 616.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Офіційний вісник України. 2001. 08 червня. С. 427.
5. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015р. №1052. Урядовий кур'єр. 2015. 25 грудня. С. 40.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2003 року № 2030 «Про затвердження Порядку обліку пожеж та їх наслідків».

7. Наказ ДСНС України від 16 серпня 2017 року № 445 «Про забезпечення ведення обліку пожеж та їх наслідків».
8. Наказ МВС від 14.06.2017р. №503 «Про затвердження форми звітності N 1-ППО (місячна) "Звіт про пожежі та їх наслідки" та форми акта про пожежу».
9. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 24.07.2017 № 621 «Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами».
10. Наказ від 27.08.2010 N 51/401/649/471/23/125 Про затвердження та введення в дію Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду (в новій редакції).

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт ДСНС України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dsns.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Управління ДСНС України у Черкаській області: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://ck.dsns.gov.ua>.
3. Урядовий портал: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>.
4. Офіційний сайт президента України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua>.

Примітка: по мірі зміни нормативно-правової бази України список рекомендованих джерел буде доповнюватися.